

In de herberg van Jantje van Leyden

Kort Rapenburg

“Twee bier” klinkt het uit de hoek van de taveerne. Door de herrie in de kroeg hoor je de bestelling amper. Schippers en hun maten zijn de belangrijkste aanwezigen. “In den witten Lely” is dan ook de eerste kroeg dicht bij hun boten. Afgemeerd aan het Galgewater is het maar een paar meter lopen naar het Kort Rapenburg. Het is inmiddels al wat later in de avond en de kerels hebben zich al aardig vol gezopen. Zo midden juni begint het nu pas te schemeren. Door de kleine raampjes is het overdag binnen tijd al aardig donker. Nu komt het licht eigenlijk alleen maar van de olielampen. Er wordt gezongen en er wordt gelachen. Op het moment dat een serveerster met pullen bier door de dicht opeengepakte mannen naar een tafel loopt, wordt ze aan haar rok vastgegrepen. De dronkaard wil haar op zijn schoot trekken. Ze geeft een trap tegen de schenen van de kerel. “Gore del, krijg de tering” wordt door hem gebruld. “Blijf met je poten van me af. Als je wil naaien, ga dan maar naar boven. Daar kan je wel wat vinden voor je dukaten”. Ze denkt wel bij zichzelf dat hij de trap niet eens opkomt. Laat staan dat hij boven tot iets in staat is. De pullen bier belanden ondanks dit intermezzo op de goede tafel. De waardin heeft inmiddels de bestelling uit de hoek gehoord.

“Een bier voor elk van de heren. Zien de heren er niet wat fijntjes uit voor deze kroeg?” zegt de waardin. Haar ruwe stem verraad, dat ze om elke dag boven de mannen uit te kunnen brullen, haar stem geforceerd heeft. Haar forse voorkomen en de stevige armen doen er niet aan twijfelen, dat ze een dronkaard makkelijk zelf de kroeg uit kan krijgen. Pieter en Corneel zijn duidelijk niet van het schippersvolk. De waardin heeft daar een scherp oog voor. Op het moment dat ze Pieter en Corneel aanspreekt kan je toch ook een heel andere persoon zien. De trekken in haar gezicht ontspannen op dat moment en ze spreekt met zachtere stem. Deze vrouw heeft twee kanten. De barse eigenaresse van de kroeg naast de vrouw die gewend was aan ander publiek. Een vrouw, die in alle rust kan luisteren naar haar klanten.

“Toen ik vijf jaar geleden hier was, werd er wel gezongen, maar er was niet zo’n wilde toestand. De eigenaar citeerde gedichten en het was een etablissement waar eens rederijkers kwamen”, zegt Corneel, de kale man met de groene cape. De waardin blijft even bij de beiden staan. “Nou dat is dan al lang niet meer. Nadat die kloterige kerel van me behekst werd door een wederdoper, heeft hij mij laten stikken met deze kroeg. Nou de hoge seigneurs, die hier toen kwamen om te zingen en toneel te spelen, kenden de herberg daarna niet meer. Ook op straat doen ze alsof ik niet besta. Lopen aan mij voorbij alsof ik een stuk vuil ben. Na al die verhalen over de wederdopers in Amsterdam en

Münster wist iedereen dat de mijn kerel als wederdoper een belangrijke rol had gespeeld in Münster. De kroeg werd voor hen gebrandmerkt als taveerne van Jantje van Leyden. De rederijders zijn als hazen zo bang voor de inquisitie. Het is al verdacht als ze hier gezien werden, zo denken ze. Niet alleen de inquisitie, maar ook de boycot door de gereformeerden wanneer ze handelen met wederdopers, zou hun centen kunnen kosten. Ik heb me staande kunnen houden in deze kroeg. Maar jullie zien het, het is een zeemanskroeg geworden met op de eerste verdieping een keur aan lieve dames. Genot wordt niet alleen in de vorm van drank en bier verschaft. Voor de heren staan boven nog wat meiden voor hen klaar.”

“De eigenaar die ik uit het verleden ken was Jan Breukelsz, was dat je man? “

“Ja, dat was hem. Hij heeft me laten stikken en naar ik begrijp elders nog veel meer ellende gebracht. Van wat er allemaal gebeurd is, heb ik wel wat flarden gehoord, maar veel weet ik er eigenlijk niet van.” De waardin staat aanvankelijk ontspannen bij Pieter en Corneel bij de tafel. Het gefriemel aan haar schort verradt dat er emoties door haar heen spelen als ze over het verleden spreekt.

Corneel, de kale man met de cape kijkt naar Pieter met zijn lange baard. De baard raakt de tafel en zijn snor is in een fraaie krul gedraaid. Corneel wijst met zijn wijsvinger naar hem.

“Mijn broer Pieter heeft gezien hoe je man twee jaar geleden aan zijn einde is gekomen. Hij heeft inderdaad veel ellende veroorzaakt. Het was in Münster een hel op aarde. Pieter heeft alles, samen met onze broer Joris in Münster meegemaakt. Joris, zijn vrouw en de vrouw van Pieter zijn gestorven door alle gebeurtenissen. Pieter heeft het maar ter nauwer nood overleefd.”

Pieter knikt. Je ziet dat hij wat weg moet slikken. Hij slaat zijn ogen neer alsof hij zich schaamt. Het is even stil. Dan gaat de waarding verder. “Je hoort hier alleen maar flarden, maar het schijnt dat hij veel ellende heeft veroorzaakt. Wat daar allemaal gebeurd is, weet ik dan ook niet. Hij is ter dood gebracht. Dat heb ik gehoord. Maar het fijne heb ik nooit gehoord. ”

Plots zien Corneel en Pieter weer een heel andere vrouw. Ze stond zojuist bij de tafel waar ze zaten met de rug naar de rest van de zaak. Nu ze zich omdraait zien ze weer de barse vrouw, die haar stentor stem verheft. De groeven in haar gelaat tekenen zich door het er nu opvallende zwakke gele strijklicht diep af. “Ja, ik heb je wel gehoord. Houd even je kop, je hebt al genoeg gezopen, verdrogen doe je niet. Er zit nog genoeg bier in je lijf”. Zo brult ze terug naar een kerel met smerige kleren en een pokdalig gezicht. Dan draait ze zich om en de vrouw, die weer aandachtig kan luisteren, opent zich weer voor Pieter en Corneel.

“Ik wil graag alles horen, hoewel het me elke keer pijn doet als ik wat hoor. Het was toen hij hier was een goede man. Maar je zag dat hij onder invloed van anderen en met name een zekere Jan Matthijsz volledig bezeten raakte. “

Corneel en Pieter knikken beiden met hun hoofd alsof ze begrijpen wat ze bedoelt.

“Kom morgen rond het middaguur terug, dan is het hier rustig. Hoewel ik eigenlijk niets meer van wederdopers wil weten, wil ik wel meer horen wat er allemaal gebeurd is en hoe Jan aan het eind gekomen is.”

Na de kleermakerstijd

De kleermaker is voor de zoveelste keer woest op Jan nu hij weer een duur stuk laken heeft verknipt. “Stuk ongeluk, mooie praatjes, voor alle werk weglopen en als je iets doet, doe je maar wat. Kijk wat je nu weer gedaan hebt. Dit kan ik dus weggooien “. De kleermaker houdt de verknipte stof zwaaiend voor Jan zijn ogen. Van nijd komt bij het brullen het speeksel uit zijn mond en het spettert op kleren van Jan. In het hoofd van de kleermaker branden ogen van woede. Jan vertrekt geen spier, met zijn hand veegt hij de klodders speeksel van zijn kleren. “Verdwij hier, stuk ongeluk. Ik zal met je vader moeten overleggen. Hij betaalt het leergeld voor je, maar jij kost me nu meer dan dat ik er baat bij heb.” Jan staat niet bekend als een teamspeler. Mooie praatjes, maar hij ontrekt zich vaak aan allerlei taken. De rest van de in het atelier aanwezigen houden zich angstig stil. Voorovergebogen doen ze nadrukkelijk hun best om zich nergens mee te bemoeien. Twee jonge knapen gniffelen wat met elkaar. Blijkbaar hebben ze leedvermaak.

Drie dagen later moet Jan weer bij de kleermaker komen. Deze raakt duidelijk weer uit zijn humeur nu hij Jan weer ziet. Kortaf en op barse toon richt hij zich tot Jan. “Ik heb met je vader overlegd. Morgen kan je vertrekken. Je hebt meer dan genoeg laten merken, dat je geen zin hebt om iets te doen, laat staan iets te leren. Als je wat gevraagd wordt, dan doe je dat half of helemaal niet. Het vak leren zal je nooit. Ondertussen zit je 's-avonds wel handeltjes te drijven. Je vader was hier gisteren. Je mag als bastaardzoon van geluk spreken dat je vader onderschout in Zevenhoven is en er genoeg geld voor over heeft om je loon te betalen. Met je werk, dat je hier laat zien, heb je het niet verdient. Je vader herkende je lamlendigheid. Veel mooie praatjes daar ben je wel goed in. Hij heeft een boot geregeld waar ze je wel zullen leren werken, maar dan als scheepsjongen. Voor kleermaker ben je niet geschikt. Morgenvroeg om zes uur heb je al je spullen gepakt en kan je je melden bij “De Hoop” aan de Prinsessenkade.”

“Dat is wat ik zo ongeveer van meesterkleermaker Linnebak heb gehoord” gaat Sari, de waardin, verder. De kroeg is op dat moment nagenoeg leeg en Corneel zit tegenover haar. Sari's haar komt in slierten onder een grauw mutsje vandaan. Op de rug liggen de haren in een vlecht samengebonden. Haar gelaat is getekend, ze heeft wallen onder de ogen en vitaliteit in haar ogen ontbreekt. Alle energie, die ze na een blijkbaar moeilijk leven over heeft, laat ze dus in de avonduren zien. Daar maakt ze nog indruk met haar stevige lijf, met haar brede heupen en barse stentorstem. Haar afgeleefde gelaat zie je nu door het licht door de kleine raampjes veel duidelijker. Nu zien Pieter en Corneel hoe deze vrouw echt getekend is door het harde bestaan. De vele vlekken door morsen van het uitgeserveerd eten en de drank, zijn nu in het betere licht overduidelijk in haar overschoot te

zien. Achterin de zaak is een meisje de vloer aan het schrobben. De roetstrepen boven de haardplaats tekenen zich als zwarte spoken af. Verderop in de kroeg is een jonge man bezig tafels en banken schoon te maken. Door de open deur achter in de kroeg zie je iemand met een hamer en spijkers een stoel repareren. Sari wijst naar hen. Dat zijn de zoons uit haar eerste huwelijk beduidt ze. Zonder hen had ze het, nadat Jan vertrokken was, nooit gered. “Nadat hij door de kleermaker was weggestuurd, is Jan ook volgens zijn zeggen inderdaad aangemonsterd. Hij zou de eerste reis met “De Hoop” al naar Londen zijn gevaren. Daar is hij volgens zijn zeggen aan wal gegaan. Waarom hij niet verder is gaan varen, heeft hij mij nooit gezegd. Ik denk zelf dat hij weggestuurd is. Waarschijnlijk heeft hij op dat schip zich ook overal aan proberen te onttrekken. Hij heeft gezegd, dat hij in de handel terecht was gekomen. Waar hij het geld vandaan heeft gehaald is mij ook niet duidelijk geworden, maar hij had een rappe tong.”

“Geen enkel idee?”

Ze krabt met haar vingers in haar flank en zucht. “Ik denk dat iemand in zijn mooie praatjes getrapt is en hem wat startgeld heeft gegeven. Misschien had hij ook nog dukaten van zijn vader gekregen.”

“Ik heb Jan toen hij zich nog koning noemde, iedereen door zijn woorden zien bedwelmen. Hij was toen in staat iedereen op te zwepen. Iedereen volgde hem, hoewel velen later ook uit angst”, begint de man met de lange baard. Het is vandaag de eerste keer dat hij zijn mond open doet. Corneel doet meestal het woord.

Een pijnlijke glimlach verschijnt op het gezicht van Sari. “Dat ken ik, praatjes, praatjes. Zeelieden die hem in de daaropvolgende jaren gezien hebben, vertelden dat hij inderdaad handelde. Hij zou in Londen betrokken zijn geraakt bij louche handel. Op een gegeven moment is hij daar met de schout in aanraking gekomen. De grond zou hem onder zijn voeten wel te heet geworden zijn. Mij heeft hij daar niets over verteld. Wel zei hij dat hij na Londen naar Lissabon was gegaan. Hij heeft daar in wijn gehandeld. Hij haalde speciale wijn uit Porto om het onder andere naar Engeland te verschepen. Zo was althans zijn verhaal dat hij aan mij vertelde. “

Pieter, de stilste van de twee mannen, boog nu voorover. “Waarom is hij dan hier weer in Leiden terecht gekomen?”

“Ik weet het niet echt” zegt ze met een diepe zucht. “Op een gegeven moment was hij hier in de stad. Mijn eerste kerel was drie maanden eerder overleden aan de toring. Jan had het nodige geld om de schuldeisers af te betalen en ik had een man nodig om de kroeg draaiende te houden. De jongens waren nog te klein. De jongste kon nog niet lopen. Toen mijn eerste man nog leefde deed ik eigenlijk alleen serveerwerk en ik hield de zaak boven in de gaten. Opdat er geen ongelukken gebeurde met de meisjes boven. Zelf was ik daar ook begonnen. Totdat mijn eerste man me uit dat die praktijk als bruid weghaalde. Toen Jan weer in Leiden kwam, was het een heel innemende man. Ik viel als een blok voor hem. Eén en één is twee, dus Jan werd hier de kroegbaas. Hij begon met

reciteeravonden en daarna volgden toneelspelen. Hij was rap van tong en kon iedereen toen al bedwelmen met zijn woorden en zijn spel. De taveerne begon dan ook al ras ander publiek aan te trekken.”

“In die tijd ben ik hier ook vaak geweest”, zei de Corneel terwijl hij over zijn kale hoofd strijkt. “Dat was ook de reden dat ik gisteren met mijn broer hier neerstreek. Het verschil is enorm. Nu een echte zeemanskroeg, toen waren hier velen die konden lezen en schrijven. Het bleek dat meerderen elkaar kenden van de Latijnse school bij de Pieterskerk. Als je als buitenstaander naar iedereen keek leek het een bevriende groep, die samen een rederijderskamer vormden. Boeken en zowel de Latijnse als de door Luther vertaalde bijbel werden besproken. Eindeloos is er toen over de stellingen van Luther gesproken en over andere predikers die uit de katholieke kerk waren getreden. Ook werden er liederen gezongen en waren er toneelspelen. Het was zonder meer een verheven gezelschap.” Pieter buigt zich voorover om zich verstaanbaar te maken en boven het geluid van inmiddels binnengekomen zeelieden uit te komen. De punt van zijn baard glijdt in de pul bier, die voor hem staat. “Ik begreep dat Jan nog geen wederdoper was op het moment dat hij weer terug in Leiden kwam. Hoe is dat gebeurd?”

De waardin gaat daarop verder. “Op een gegeven moment kwam Jan Matthijsz de taveerne bezoeken. Het ging langzaam. Spraken ze eerst over de stellingen van Luther. Later bleek Jan Matthijsz contacten te hebben met Melchior Hoffman. In elk geval kende hij de geschriften van hem. Maar hoe komen jullie zo geïnteresseerd en zeggen jullie dat je zo goed op de hoogte van de laatste dagen van Jan bent? “

De beide heren worden stil en lijken te twijfelen. De punt van de baard was opnieuw in de bierpul beland en nu druipt het bier uit de baard op tafel. Er wordt door beiden spiedend rond gekeken in de kroeg. De groep zojuist binnengekomen lawaaierige zeelieden staan bij de tapkast verderop. Er is volop aandacht van een meisje van boven. Zij staat nu achter de tapkast te bedienen. Al pratend tapt zij bierglazen voor de groep mannen. Haar borsten zijn niet te missen en ze maakt duidelijk dat er bij haar meer te schenken is dan alleen vanachter de tap.

Corneel strijkt weer met zijn linker hand over zijn kale bol. Die hand gaat daarna met open palm naar voren achter zijn oorschelp alsof hij het niet kan verstaan, maar nu is het een teken om zachtjes te praten. Hij fluistert, “Mijn broer en ik zijn wederdopers. Hij is samen met zijn vrouw en broer Joris en diens vrouw in Münster geweest. Ik heb het oproer in Amsterdam meegemaakt en heb later geprobeerd naar Münster te komen, maar ben in Genemuiden door de Spanjaarden tegen gehouden. Gelukkig wist ik zowel in Amsterdam als in Genemuiden te ontkomen”. De tap is inmiddels niet meer bemand. Het meisje is met de twee lieden inmiddels de trap opgegaan. Eén van de jongens van Sari loopt nu naar de tap en neemt de plaats van het meisje in. Sari houdt anders

met een spiedend oog het reilen en zeilen in de zaak in de gaten, maar nu heeft ze het gebeuren niet gevolgd.

De waardin staat plotseling op en wijst naar de deur. “Op lazeren jullie. Ik heb genoeg ellende van jullie heren met fijne praatjes gehad.” De deur gaat net open en een vissersman komt op zijn laarzen binnen. De ogen van Sari gloeien nu als kolen. “Ik heb genoeg van alle wederdopers, eruit”. Corneel en Pieter blijven zitten en beduiden dat ze haar stem moet matigen. Beiden maken geen aanstalten weg te gaan. Wel schuiven ze onrustig op de bank heen en weer “Er is veel veranderd” begint Pieter, terwijl hij aan zijn snor friemelt. “De wederdopers hangen nu juist geweldloosheid aan. Alleen hebben we door alle gebeurtenissen een slecht imago en is men bang dat uit onze kringen weer opnieuw onrust ontstaat. Het oproer in Oldeklooster, ’t Zand en Amsterdam en het vermeende koninkrijk in Münster hebben gezorgd dat wederdopers tegenwoordig nog steeds als gewelddadig worden gezien. Ook zijn er nog groepen die geweld prediken en stelend en moordend rond gaan. Maar de meesten zijn juist geweldloosheid toegedaan. Enige tijd na het Münsterse gebeuren is door de belangrijkste leiders op de bijeenkomst in Bocholt juist het geweld afgezworen. Daar is afgesproken geen wapens te dragen en afstandig te blijven van het stadsbestuur. Wederdopers worden tegenwoordig ook doopsgezinden genoemd.” Sari staat nog steeds rechtop, maar lijkt door de rustige manier waarop Pieter het woord voert iets minder gespannen. Pieter gaat verder. “Wij sluiten ons dan ook niet bij de schutterij en willen en ook geen deel van het bestuur van de stad uit maken.” Het is wonderlijk hoe de anders zo stille Pieter nu het voortouw neemt in het gesprek.

Corneel knikt. “Als we een functie bij de stad zouden aannemen, dan zouden we ook meegetrokken kunnen worden of medeverantwoordelijk kunnen zijn voor strijdtoneelen in en buiten de stad. Alleen de volgelingen van Jan Batenburger staan nog geweld voor. Als rovers en brandstichters trekken ze nog het land door. Veel zijn er na de dood van Jan Batenburg op de brandstapel in Vilvoorde niet meer van over. Ook de volgelingen van David Joris met hun veelwijverij zijn er haast niet meer.” Het verbaast Corneel en Pieter, dat Sari hen zolang wil toehoren. Blijkbaar wil ze geen grote ruchtbaarheid geven aan de aanwezigheid van wederdopers. De woorden van de in het begin zo zwijgzame Pieter lijken een ontspannende invloed op haar te hebben. Ze komt weer dichterbij de tafel staan. De felle blik in haar ogen verflauwt. “Jullie lijken me wel aardige seigneurs. Maar al die mooie praatjes, ik heb genoeg van al die verzinsels. Jan wist het ook altijd heel overtuigend te vertellen. Hij geloofde dan met name zichzelf en die malloot van ene Jan Matthijsz. Van anderen wilde hij eigenlijk niets meer aannemen “.

Om de veranderingen bij hen duidelijk te maken herhaalt Corneel wat hij al eerder gezegd heeft. “Wij zijn aanhangers van Obbe Philips. Hij was in Bocholt juist één van de voorstanders van absolute

geweldloosheid. Wapens willen we echt niet bezitten en ook wach willen we niet lopen. Menno Simonsz is wat dat betreft nog duidelijker. Voor ons geldt Lukas 6:29 "Slaat iemand U op de wang, keer hem dan ook de ander toe".

Met enige scepsis in haar stem begint de waardin weer te praten. Ze gaat daarbij op de hoek van de bank aan de andere kant van de tafel zitten. Het is alsof ze elk moment weer van gedachten kan veranderen en de beiden de taveerne uit wil werken. "Vertel me maar wat er allemaal gebeurd is. Maar probeer niet mijn zieltje te winnen. Daar trap ik niet meer in. Ik zal dan jullie mijn verhaal vertellen".

De eerste ontmoeting

De schemering valt. De Morspoort gaat sluiten. De wacht ziet door het luikje in de deur van de poort nog een man aankomen in de schemering.

“Kan ik nog binnen komen?”

“Waarvan komt U en wie bent U.” zegt de wacht tegen de man van een jaar of 30 met een kaal hoofd en een baard die tot zijn broeksriem reikt. Een knapzak draagt hij over zijn schouder. Door de hevige regen van de laatste dag, is de man door en door nat geworden. De laarzen zitten onder verse en opgedroogde korsten modder

“Ik ben Jan zoon van Matthijs, ik kom uit Haarlem, waar ik bakker ben. Ik ben onderweg naar molen “De Valk”. Daar is het beste koren zo wordt gezegd”.

De wacht kijkt hem strak aan en daarna monstert hij de vreemdeling van top tot teen. Blijkbaar vindt hij dat de man er onschuldig uitziet. De poortwachter lijkt te twijfelen, maar dan haalt hij uiteindelijk de grendel van het kleine deurtje in de stadspoort.

“Eigenlijk mag ik niemand meer binnen laten, maar ik kan niemand met dit slechte weer buiten laten staan. Je hebt geluk dat ik je nog net aan zag komen lopen. Anders was de poort echt dicht geweest. Ik had je dan ook niet kunnen zien en op gebonk van een onbekende mag ik niet ingaan.”

De vreemdeling loopt door de poort, maar de wachter praat verder. “Vanochtend ging de molenaar van molen “De Valk” door deze poort en zei dat hij naar Scheveningen ging. Sindsdien is hij nog niet terug. Ik denk dat je bij de molen voor een gesloten deur komt.” Jan Matthijsz blijft staan.

“Is er ergens een plek waar ik dan de nacht door kan brengen?”

“Meestal is er wel plek in “De Witten Lely” van Jan Boekelsz aan het Kort Rapenburg. Als je deze straat uitloopt kom je makkelijk op het Kort Rapenburg. Je loopt rechtdoor. Na de brug ga je naar rechts en na de volgende brug over de Rijn ben je bij de Witte Lely.”

De vreemdeling bedankt de wacht en loopt de Morsstraat in. De regen is gestopt, maar het water druipt van zijn kleren. Het wolkendek toont zijn gaten en de maan staat daartussen helder aan de hemel. De kleine natte steentjes in het plaveisel weerkaatsen het licht. De vreemdeling vervolgt zijn pad.

In “Den Witte Lely” wordt gerepeteerd voor een toneelavond als de deur open gaat. De vreemdeling komt binnen. Met een spiedende blik monstert hij de aanwezigen. Als hij iedereen in zich opgenomen heeft, gaat hij in een hoek zitten. De kroegbaas komt naar hem toe. Het is een jonge kerel, fraai in de kleren en met een gebruid gezicht en een nog vlassige baard.

“Wat brengt meneer hier?”

“Kan ik hier overnachten?”

“Zeker, maar vanwaar die onzekere blik? In deze taveerne zou ik niet weten wat er kan gebeuren”.

“Ik wil zeker weten of er geen Spanjaarden zijn”.

“Nou mijn kroeg is veilig. Geen Spanjaarden” zegt de waard met veel bravoure. Hij zal een jaar of twintig zijn en heeft een spichtig gelaat.

“Vanwaar die angst voor de Spanjaarden? En wenst meneer ook iets te eten of vrouwelijk genot?”.

Het gezicht van de vreemdeling ontspant.

“Meneer is duidelijk op zijn hoede, voor wie en voor wat?”.

“Ik kom uit Haarlem, Ik was onderweg naar de molenaar van molen De Valk, maar deze schijnt er niet te zijn.”

“Dat is geen reden om zo spiedend om je heen te kijken. De molenaar heeft overigens amper genoeg meel hier voor de stad. Ik kan me niet voorstellen dat hij dat aan iemand uit Haarlem zou verkopen. Ik geloof je dan ook niet dat je voor zijn nering komt. Je doet me te angstvallig. Ben jij net als hem zo’n wederdoper?”

Stilte valt. De vreemdeling is overdonderd door de opmerkingen van Jan.

“Nou voor de draad ermee? Ik wil weten wie ik vannacht onder mijn dak heb.” De waard maakt nu een erg dwingende indruk. Er komt geen reactie van de vreemdeling, ook al kijkt hij de man met priemende ogen aan. Maar hij weet nu genoeg. Daarna gaat hij verder. “Je bent dus wederdoper.”

De man knikt bevestigend met zijn hoofd. “Wees niet bevreesd. Soms komen ze hier bij elkaar in één van de kamers boven. De schout weet dat, maar verzwijgt het voor de Spanjaarden.”

De houding van de vreemdeling verandert nu duidelijk. Op gedempte stem, zodat de andere aanwezige lieden in de taveerne het niet kunnen horen, zegt hij zonder enige trilling in zijn stem; “Ik ben inderdaad een wederdoper. Sinds de Spanjaarden van mijn overtuiging op de hoogte zijn heb ik in Haarlem het bakkersvak moeten opgeven,. Daarom was ik inderdaad ook op weg naar de molenaar opdat ik bij hem even onderdak zou kunnen krijgen.”

“Zo begon het” zegt Sari.

“Maar bij een enkele overnachting is het toch niet gebleven?” vult Pieter aan.

“Nee zeker niet. Na die avond en nadat hij hier overnacht had, is hij naar de molenaar gegaan.

Daarna is hij meerdere keren in Leiden geweest. Hij schijnt een heel vooraanstaande persoon in de beweging geweest te zijn. Onder zijn leiding zijn op meerdere plaatsen bijeenkomsten van wederdopers geweest. Soms hier in een kamer boven, maar ook vaak bij anderen. Soms ook buiten de stadspoort. Zo weet ik dat ze meerdere keren bij mooi weer in Zoeterwoude zijn geweest.

Pieter vult daarop aan “ Jan Matthijsz was inderdaad een heel vooraanstaande wederdoper. In het begin hoorde hij in Münster bij de leidende figuren. Voordat ik met mijn broer naar Münster ging,

zijn we ook bij zijn lezingen geweest, maar dan in Amsterdam en omgeving. Soms zaten we zelfs in de duinen. Eén keer ben ik in een schuur helemaal in het Westland geweest.”

“Vrij snel nadat Jan Matthijsz hier voor het eerst in Leiden was, is Jan eigenlijk naar alle bijeenkomsten geweest. Vaak bleef Jan Matthijsz hier ook overnachten. Er werd hem voor overnachten en eten niets gerekend. Jan zag hem al snel als een soort profeet. Dat hij hier overnachtte, daar had ik toen geen problemen mee. Maar dat er niet betaald werd, daar heb ik al meteen strijd om gehad. Het gebeurde ook steeds vaker. Op een gegeven moment zelfs enkele dagen per maand. Hij was hier dan om in Leiden en omgeving te bekeren, maar ook kwam hij vaak op doorreis langs.”

“Hij kwam ook vaak bij ons in Amsterdam. Daar werd hij ook aanbeden. Maar ik denk dat hij vaker in Leiden is geweest. Door zijn voorkomen, de zwarte kleding, het kale hoofd en de enorme baard leek hij echt op een heilige. Daarnaast de besliste manier waarop de zaken door hem werden uitgelegd, hadden iets meesterlijks. Hij had een lage harde stem. Daardoor kon je hem ook achterin de groep horen. Door zijn langzame spreken, zonder enige hapering was het zeer indrukwekkend als hij sprak. Je moest gewoon luisteren. Later kwam zijn vrouw ook mee naar Amsterdam. Helemaal in het wit met hem ernaast helemaal in het zwart, vormden ze een paar waar iedereen naar keek en waar je niet omheen kon. Ook de houding van haar, Dieuwertje, recht, priemende gebiedende ogen, de kraakheldere scherpe stem en de scherpe toon van de woorden, voegde ze toe aan zijn imago als profeet.”

“Spraken ze ook altijd over het definitieve oordeel? “

“Wat dacht je, daar draaide de zaak om. Het oordeel bij het Einde der Tijden zou spoedig geveld worden. Daarom werd iedereen zo onrustig en wilde men hem om die reden dan ook volgen. Ja, Jan Matthijsz sprak niet alleen over de tovenarij van de sacramenten, maar zijn verhalen waren zwart. Angstaanjagend, het Einde der Tijden zou nabij zijn. Er werd zelfs een datum genoemd, Pasen 1534. In het begin geloofde ik Jan Matthijsz met betrekking tot die datum. Maar ook Joris was heilig overtuigd, dat Jan Matthijsz het bij het rechte eind zou hebben. Achteraf praten is makkelijk. Er zijn meerdere dagen genoemd, maar telkens waren er redenen dat het Einde der Tijden niet op die dag werd voltrokken. Elke keer had Jan Mathijsz, later ook jouw Jan, een uitvlucht waarom het laatste oordeel nog niet gevallen was. De voorspellingen waren dus vals. De visioenen waren geen goddelijke ingevingen, het waren waanbeelden. Maar dat is achteraf makkelijk praten. Ik werd net zoals iedereen die met Jan Matthijsz in aanraking kwam erg onrustig van zijn voorspellingen. Er ontstond een enorme gedrevenheid, zoveel mogelijk mensen te bekeren en wel op korte termijn. Veel zielen zouden anders verloren gaan bij het laatste oordeel. Achteraf zijn we allemaal bedonderd. We liepen er met open ogen in. Niets van de voorspelling is uitgekomen.” Al sprekende hoor je de nog opkomende boosheid in Pieters stem. Sari schudt haar hoofd.

“Aanvankelijk was ik ook wel onder de indruk van hetgeen Jan Matthijsz verkondigde. Later werd ik sceptisch over de invloed die Jan Matthijsz op Jan had. Als je maar enige twijfel uitte over hetgeen gepredikt werd, dan was de wereld te klein. Enkele keren ben ik wel bij bijeenkomsten geweest, maar later wilde ik niet meer. Het was dwepend en opruiend. Jan had geen enkele twijfel. Alles wat die Matthijsz zei was boven alle twijfel verheven. Jan liet ook steeds meer de taveerne aan mij over. De zaak was niet meer belangrijk. De periode voordat hij naar Münster ging, deed hij hier eigenlijk al niets meer. Hij was altijd op pad om anderen te overtuigen en op zijn manier te redden. Later mocht hij zelf ook dopen. Ik had totaal geen vat op hem. Hij was net een blind paard”. Een diepe zucht volgt. Sari wrijft over haar voorhoofd. Daarna schudt ze met haar hoofd alsof ze nog niet steeds niet kan begrijpen wat er allemaal gebeurt is. Alle aanvankelijke vijandigheid ten opzichte van Corneel en Pieter is nu volledig verdwenen. “Het is me allemaal overkomen, zonder dat ik daar enige grip op kon krijgen”.

Corneel begint te kuchen. “Pieter, mijn broer Joris en ik zijn in die tijd ook met Jan Matthijsz in aanraking gekomen. Onze eerste bijeenkomst was in de duinen. Het was een zonnige dag geweest. De temperatuur was nog aangenaam zo midden juli. Nieuwsgierig geworden door de verhalen van een bekende, waren we door hem meegenomen naar een duinpan bij Zandvoort. Er brandden fakkels. In een kring gezeten, zag je de weerkaatsing van de vlammen over de gezichten in een rood oranje gloed spelen. Van Jan Matthijsz was door de zwarte kleding alleen zijn gelaat zichtbaar. Het was alsof een zwevend hoofd sprak. Eerst werden de stellingen van Luther tegen het licht gehouden.”

Sari zucht. “Zo begon het ook bij Jan. De katholieke kerk werd in een zeer slecht daglicht gesteld. Als een roversbede werd ze neergezet. Geldkloppers met de aflaten om daarmee de mensen om de tuin leiden. Alles was door god voorbestemd. Dat er een laatste oordeel zou komen, was niet belangrijk. Alleen het eigen belang telde”.

Pieter heeft een tijd lang zijn hoofd op zijn handen laten rusten, maar nu begint hij te praten, zijn wijsvinger zwaaiend in de lucht. “Herkenbaar allemaal. Daarbij kwam dan altijd later het verhaal over de Boerenoorlog in Duitsland. Hoe de boeren in opstand kwamen tegen Karel de Vijfde en de kerkelijke vorsten, die ook de grondeigenaren waren. Hoe de boeren daar waren afgeslacht kwam telkens weer naar voren. De katholieke kerk had vuile handen, dat werd maar al te duidelijk gemaakt. Voor hem lag dan op een tafeltje het Nieuwe Testament in de druk van Melchior Lotter uit Wittenberg. Er werd dan uitgebreid uit de teksten, zoals Luther deze vertaald had, geciteerd. Ook de vermenigvuldigde 95 stellingen van hem werden er dan naast gelegd. Dat Luther ondanks de onderdrukking en het brute optreden van de heersers, geen afstand deed van de paapse kerk, werd Luther echter verweten. De groep rond Jan Matthijsz vond dat desnoods met geweld het verderfelijke gezag moest worden bestreden opdat het Koninkrijk Gods tot stand gebracht kon

worden. We waren als hij predikte diep onder de indruk, daar in die duinpan. Het klonk niet alleen, maar het is nog steeds juist wat daar gepredikt werd. Alleen de rechtvaardiging van het geweld, daar werden we in meegezogen. Dat had nooit mogen gebeuren.” Zijn hoofd schudt heen en weer nu hij dit zegt.

“Jan wilde aanvankelijk niets kwijt over zijn eerste bijeenkomst. Waar het plaats gevonden heeft weet ik niet. Ik vermoed dat het ergens in de buurt van de Garenmarkt is geweest. Het was wel duidelijk dat hij meteen al onder de indruk van Jan Matthijsz was. Over latere bijeenkomsten heeft hij meer gezegd en daar ben ik aanvankelijk ook vaak bij geweest. Op een gegeven moment was ook een zekere Melchior Hoffmann aanwezig. Een kleinere man, met een hoedje en een gevorkte baard boven een smoezelige geplooid kraag om zijn hals. Hij had geen schoenen en ging blootvoets door het leven. Aan het bont zag je dat zijn kleding van goede kwaliteit was geweest, maar toen hij hier was, waren zijn kleren tot op de draad versleten. We begrepen dat zijn vader bonthandelaar was, vandaar het bont. Hij sprak een soort taal die je wel vaker hoort bij schippers, die van hogerop van de Rijn komen. Hij was soms lastig te volgen, maar hij sprak zeer meezwepend. Over gewelddadig verzet sprak hij echter niet.”

Corneel herneemt het woord. “Melchior liet ons zien dat de katholieke kerk in het geheel geen representant van de Heer was. Hij gebruikte ook vaak als voorbeeld dat paus Clemens zich in de Engelenburcht moest verschuilen bij de verovering en de plundering van Rome door keizer Karel. Als de Heere zich echt door de paus liet vertegenwoordigen, dan zou dat niet nodig geweest zijn. Zo verkondigde Melchior dan. Ook Melchior veroordeelde Luther, omdat deze niet vergenoeg ging in het breken met de kerk van Rome.”

Het gesprek tussen de drie, Sari, Corneel en Pieter, trekt de aandacht van inmiddels binnen gekomen zeelieden. Sari beduidt dat ze beter naar een kamertje boven kunnen gaan. De trap op lopend staan twee meisjes te wachten op klanten. Ze veren op. Ze gaan bevallig staan. Een van de meisjes steekt haar forse boezem nog verder naar voren. Haar tepels zijn door het bloesje heen te zien, maar blijven net verstopt onder de randen van haar laag uitgesneden kleding. Sari loopt stuurs met beide heren door. Ze snauwt ondertussen de meisjes met haar ruwe stem toe. “Deze heren komen niet voor jullie”. De lichaamshouding van de meisjes verandert meteen. De borsten priemen niet meer naar voren en de billen worden ingetrokken. De ene laat zich daarop weer in de kamertjes op een stoel zakken, de ander gaat na wat drentelen op haar brede matras zitten. Ze zijn zich duidelijk aan het vervelen en wachten op hun klanten. Inmiddels zijn Sari en de twee mannen op de kamer met uitzicht op het Galgenwater aangekomen. Door het raam is er uitzicht op de stadtimmerwerf. De drie gaan rond een tafel zitten. “Doe de deur dicht en doe het slot erop” wordt tegen Pieter gezegd. Deze zat inmiddels, maar staat nu op en vergrendelt de deur.